

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

ЦИФРОВІ ПРАВА ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: НОВІТНІ ВИКЛИКИ

На початку 21 століття загострилися проблеми та протиріччя розвитку людської цивілізації. З одного боку магістральним шляхом такого розвитку є підвищена увага до прав людини та намагання забезпечити їх захист всіма можливими засобами, передусім правовими; з іншого - поява нових загроз та викликів для самого існування людства. Каталізатором обох процесів є військові конфлікти які з одного боку прискорюють науково-технічний прогрес та надають можливості для розширення каталогу прав людини та переосмислення вже існуючих прав, а з іншого - провокують масштабне порушення прав людини, що в свою чергу сприяє розвитку концепції прав людини. В зазначеній сфері широкі дискусії розгорнулися щодо проблеми поколінь прав людини. І якщо розуміння прав I-III поколінь прав людини є більш менш усталеним у правовій науці, єдиної думки щодо переліку та сутності IV покоління прав людини досі не склалося. Однак всі без виключення науковці пов'язують їхнє виникнення з науково-технічним прогресом, появою нових біологічних та цифрових технологій та утвердженням нових цивілізаційних цінностей, а переважна більшість фахівців у їхній когорті виділяють соматичні права людини [1]. Зокрема це право на зміну статі, евтаназію, трансплантацію органів з чим ми погоджуємося. Щодо права на одностатеві шлюби, гендерну ідентичність, вільну від дітей сім'ю то вони ніяк не пов'язані з науково-технічним розвитком. Ми наголошуємо що вони відносяться до I покоління, являють собою громадянські права, адже будь-яка особа має право на повагу до приватного і сімейного життя, гідне поводження, а також право на шлюб. Прецедентна практика ЄСПЛ підтвердила що останнє вміщує право на одностатеві шлюби [2].

ПАСЕ побачила зв'язок генної інженерії з правами людини, зокрема з правом на життя та людську гідність, що захищені статтями 2 та 3 Європейської конвенції з прав людини, визнала перспективи для лікування та викорінення певних захворювань, що передаються генетично, але наполягла на вільній та усвідомленій згоді особи (батьків, опікунів неповнолітніх) на використання таких методів. Межі законного терапевтичного застосування таких методів повинні бути чітко визначені [3]. Тому право на обережне використання методів генної інженерії та цілісність особистості, незважаючи на те, що воно з'явилося як результат науково-технічного прогресу, ми відносимо до I покоління прав людини. Деякі дослідники до цього покоління також відносять цифрові права людини [4], однак їхня принципова відмінність від цифрових прав, полягає в тому, що соматичні права часто заперечуються з точки зору моралі та етики.

Щодо прав людини V покоління, розробка цього питання знаходиться у зародковому стані та є предметом дискусій. Виділення прав п'ятого покоління відображає зміну розуміння прав людини в контексті сучасних викликів та загроз. Разом з цим до п'ятого покоління недоречно відносити права майбутніх поколінь людей, адже ані Загальна декларація прав людини, ані будь-який інший документ про права людини не містять часових обмежень і не обмежують права теперішнім часом. Права людини поширюються на всіх членів людського співтовариства, включаючи як нинішнє, так і майбутні покоління [5], але це вже відомі та класифіковані права людини. Однак в майбутньому можуть бути встановлені посилені стандарти прав людини. Необґрунтованими є намагання включити до

п'ятого покоління право на чисте здорове навколишнє середовище [6]. Зазначимо, що панівною є підхід до екологічних прав, як до прав III покоління.

Нашу думку, цифрові права людини слід відносити до V покоління прав. На сьогодні важливо виробити стратегію їхньої інтеграції в існуючі механізми захисту прав людини, тим самим сприяючи цілісним рішенням, які вирішують як поточні, так і майбутні проблеми. Цифрові права ми розглядаємо і як гарантію того, що технологічний прогрес і глобальні досягнення служитимуть захисту людської гідності та сприятимуть захисту всієї різноманітності прав людини та підвищенню добробуту всіх людей — зараз і в майбутньому. Не випадково в останні роки спостерігається помітне збільшення законодавчих ініціатив, що визнають та кодифікують права п'ятого покоління, які в першу чергу зосереджені на цифрових правах. Так Рада ООН з прав людини наголосила на необхідності забезпечити відповідність норм права різних рівнів принципам прав людини п'ятого покоління, особливо в контексті кібербезпеки.

В цьому контексті необхідно врахувати новітні виклики та загрози, серед яких найнебезпечнішими є воєнні конфлікти та самі цифрові технології, які переходять на новий етап розвитку. Поява такої цифрової технології як штучний інтелект без належних гарантій може становити загрозу людській цивілізації, зокрема правам людини [7].

Цифрові технології докорінно змінили характер воєнних конфліктів. На сьогодні актуальними є війни V покоління (війну як акт сили, спрямований на те, щоб змусити нашого ворога виконувати нашу волю характеризував ще К. фон Клаузевіц. Сьогодні з появою цифрових технологій це є актуальним як ніколи, оскільки вони здатні впливати на свідомість людей, маніпулювати ними, змушуючи виконувати чужу волю. А це є елементом сучасної гібридної війни - війни V покоління), особливістю яких є поєднання двох форм стратегічної сили: насильства та впливу який приймає багато форм: дипломатія, пропаганда, підривна діяльність, агітація, розвідка, освіта, спрямовані на спотворення сприйняття реальності. Війна V покоління – це війна впливу, а насильство, яке вона провокує, буде скоєно суб'єктами, чисєю свідомістю маніпулюють через війну впливу[8], що стає можливим завдяки використанню цифрових технологій.

Все це надає особливої актуальності забезпеченню двох груп цифрових прав. З одного боку це право на доступ до Інтернету та цифрових ресурсів, з іншого - право на кібербезпеку, кіберзахист, захист персональних даних, інформаційну безпеку, а також захист інтелектуальної власності на програмне забезпечення.

Збройні сили використовують цифрові технології у військових цілях. Існує два основних типи кібероперацій: ті, що спрямовані на отримання конфіденційної інформації для стратегічної переваги та ті, що спрямовані на посилення руйнівного впливу зброї. За допомогою цифрових технологій можуть вчинятися міжнародні злочини -злочин геноциду воєнні злочини, злочини проти людяності, злочин агресії.

Росія активно використовує ці технології проти України, щоб посилити свій вплив, дестабілізувати країну та підірвати її здатність до опору. Це вимагає від міжнародної спільноти посилення зусиль для протидії таким діям і захисту прав людини у цифрову епоху.

Міжнародне гуманітарне право вимагає щоб сторони збройного конфлікту розрізняли цивільних осіб та комбатантів, а також цивільні об'єкти та військові цілі. Цифрове середовище додало нових складнощів до цього питання. Так розповсюдженою є практика залучення цивільних осіб до військових кібероперацій. Якщо межі стають нечіткими, то сторони збройних конфліктів можуть поступово почати розглядати всіх цивільних осіб як причетних до ворожих дій, тим самим послаблюючи існуючі обмеження на напади проти

них. З часом це підірве принцип розрізнення, що матиме небезпечний вплив на тлумачення всіх норм МПП, що з нього випливають.

Під час воєнних конфліктів актуальності набуває також проблема обмеження цифрових прав. Ці обмеження, як підкреслив ЄСПЛ, мають бути необхідними та пропорційними [9].

Під час агресії РФ проти України в якості системи контролю над окупованими територіями окупаційними адміністраціями застосовується процес фільтрації, в ході якого здійснюється масовий незаконний збір даних щодо особи з вилученням та дослідженням телефонів та комп'ютерів, вилученням цифрового контенту.

Тому актуальною є також проблема захисту порушених цифрових прав. В цифрову епоху це пов'язано з багатьма складнощами, зокрема виявлення порушників, впровадження заходів реагування враховуючи транскордонний характер Інтернету, підтримки балансу між реагуванням на порушення та збереженням свободи в інформаційному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред.: д.ю.н., проф. С.Б. Булеци; д.ю.н., доц. М.В. Менджул. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 444 с.
2. Справа Schalk and Kopf v. Austria URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/CASE%20OF%20SCHALK%20AND%20KOPF%20v.%20Austria.pdf>
3. Recommendation 934 (1982) URL: <https://pace.coe.int/en/files/14968>
4. Tolulope Olagunju An Introduction to the 4th Generation of Human Rights URL: <https://www.linkedin.com/pulse/introduction-4th-generation-human-rights-tolulope-olagunju-ghfme>
5. Maastricht Principles on the Human Rights of Future Generations URL: [https://drive.google.com/file/d/1vfhgDY1G06_0lbba_vlF8use3RagJCpB/view?pli=](https://drive.google.com/file/d/1vfhgDY1G06_0lbba_vlF8use3RagJCpB/view?pli=1)
6. Fifth Generation of Rights: Contemporary Discourses, Developments and Challenges URL: <https://rightsrecall.com/fifth-generation-of-rights-contemporary>
7. Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2023 78/213. Promotion and protection of human rights in the context of digital technologies URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/78/213>
8. Daniel H. Abbott The Handbook of 5GW A Fifth Generation of War? URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/dokumen.pub>
9. Brannigan and McBride v. United Kingdom (1993) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng>

Ключові слова: покоління прав людини, соматичні права, цифрові права, науково-технічний прогрес, війна V покоління, кібербезпека, міжнародне гуманітарне право, права людини у цифрову епоху.

Key words: generations of human rights, somatic rights, digital rights, scientific and technological progress, fifth-generation warfare, cybersecurity, international humanitarian law, human rights in the digital age.

ЗМІСТ

Вступне слово <i>КІВАЛОВА С.В.</i>	3
<u>Секція № 1</u>	
Захист прав людини: теоретичні та практичні аспекти	
<i>АРАКЕЛЯН М.Р.</i>	
Специфіка правозахисної діяльності в період збройних конфліктів.....	4
<i>БЕХРУЗ Х.Н.</i>	
Актуалізація та результативність дослідження механізмів правового захисту українських біженців в Європейському Союзі в умовах міграційної кризи.....	6
<i>ДАМІРЛІ М.А.</i>	
Перспективи забезпечення прав людини в епоху штучного інтелекту.....	8
<i>СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.</i>	
Права людини в контексті сучасного публічного права.....	10
<i>КОНДРАТЕНКО В.М.</i>	
Адміністративно-правові засоби забезпечення праві свобод особи: теоретико-правовий вимір.....	13
<i>TUGYAN T.</i>	
Defending international law: the kantian framework.....	16
<i>СУРІЛОВА О.О.</i>	
Цифрові права людини в контексті збройних конфліктів: новітні виклики.....	20
<i>ЗУБЧЕНКО Н.І.</i>	
Моніторинг гуманітарних програм як інструмент реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини під час збройного конфлікту.....	23
<i>КОНОНЕЦЬ О.М., КРИВОНОС С.В.</i>	
Гарантії прав людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.....	26
<i>ЗВЕРЄВА К.С., ДАЦЬ І.С.</i>	
Захист права власності під час збройних конфліктів: практика ЄСПЛ.....	28
<i>САПАРОВА А.О.</i>	
Право дітей на освіту в умовах війни.....	31
<i>НАДІЄНКО О.І.</i>	
Зловживання правом у договірних сімейних відносинах.....	32
<i>ГОРБАЧОВА К.М.</i>	
Складові елементи держави як механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.....	35
<i>ПАХЛЕВАНЗАДЕ А.</i>	
Критерії та стандарти доказування злочинів проти прав людини в міжнародних кримінальних трибуналах під час збройних конфліктів.....	37
<i>ГУРТІЄВА Л.М.</i>	
Учасники кримінального провадження з боку сторони обвинувачення на стадії судового розгляду: окремі позиції Верховного Суду.....	39
<i>ДРОНОВ В.Ю.</i>	
Право на спорт у контексті Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року.....	42